

Virgil DIACONU s-a născut la 28-XI-1948, în Râmnicu Sărat. A urmat Școala militară de ofițeri din Sibiu (1969) și a absolvit Școala Tehnică de Proiectanți Auto Colibași, Pitești (1974). Membru al U.S.R., din anul 1990.

Este cuprins în *Dicționarul general al literaturii române* editat de Academia Română, București, 2004, *Dicționarul biografic al literaturii române* întocmit de Aurel Sasu, Editura Paralela 45, Pitești, 2006, *Pagini de istorie literară valahă de mâine* (II), dicționar întocmit de Ion Pachia-Tatomirescu, Valdpres, Timișoara, 2015, și *Un dicționar al al scriitorilor români contemporani*, vol. VI, coordonator Ioan Holban, Ed. Tipo Moldova, Iași, 2017.

A fondat la Pitești revista samizdat RA (1981), iar după '89 revista de cultură *Solstițiu* (ianuarie 1990), *Săgetătorul*, suplimentul literar săptămânal al cotidianului „Argeșul” (ianuarie 1997), revista *Cafeneaua literară* (ianuarie 2003), editată de Centrul Cultural Pitești, pe care o conduce. A fost directorul *Societății literare*, suplimentul săptămânal al ziarului „Societatea argeșeană” (2004-2006).

Cărți. *Departele Epimenides*, poeme, Ed. Litera, 1976. ▪ *Depărtarea lăuntrică*, poeme, Ed. Litera, 1980. ▪ *Călătorie spre sine*, poeme, Ed. Albatros, 1984. ▪ *Discurs despre liniște*, poeme, Ed. Cartea Românească, 1989. ▪ *Deasupra tenebrei*, poeme, Paralela 45, 2001. ▪ *Opium*, poeme, Paralela 45, 2002. ▪ *Diminețile Domnului*, poeme, Paralela 45, 2004. ▪ *Libertate și destin*, eseu filozofic, Ed. M.L.R., București, 2005. ▪ *Jurnal erotic*, poeme, Ed. M.L.R., București, 2006. ▪ *Lepre și sfinți*, poeme, Editura revistei „Convorbiri literare”, Iași, 2007. ▪ *Destinul poeziei moderne*, eseuri de estetică a poeziei, Ed. Brumar, Timișoara, 2008. ▪ *Secol*, antologie de poezie, Ed. Valman, Rm. Sărat, 2011 ▪ *Mahalaua îngerilor*, antologie de poezie, Ed. Tipo Moldova, 2011 ▪ *Prințesa cu fluture*, poeme, Ed. Limes, Cluj, 2012. ▪ *Poeme de Virgil Diaconu, Poems by Virgil Diaconu*, Translated into English by MTTLG graduate students, 2015, *Translation Café*, Issue 137. ▪ *Poezia postmodernă. Anchetă*, Ed. Feed Back, Iași, 2015. ▪ *Poezii de Virgil Diaconu/Poems by Virgil Diaconu*, translated into English by MTTLG graduate Eduard Simion, Translation Café, Issue 165, July 2016. ▪ *Atelierul de fluturi*, parabole, Ed. Tiparg, 2016. ▪ *Eros și leprocraftie/Eros and Leprocracy*, poezie, Ed. Tipo Moldova, Iași, 2017 ▪ *Cartea îngerilor*, creații ale copiilor, Silvia Neagoe și V.D. coordonatori, Ed. Tiparg, 2017. ▪ *Eros and Leprocracy*, poems, Éditions Muse, Paris, 2017. eBook: Virgil Diaconu, *Eros și leprocraftie*, poeme, postat pe you Tube de Contrast Center, mai 2018 ▪ *Din orașul de fier*, antologie de poezie, Ed. Tiparg, Pitești, 2018.

Virgil Diaconu

BIBLIA LITERARĂ

Virgil Diaconu – BIBLIA LITERARĂ

Tehnoredactor: Marina Zamfir

Redactor: Aurel Ștefanachi

Corector: Lucian Părvulescu

Coperta autorului. Pictură de Guido Reni - Moise cu Tablele Legii

©2020 VIRGIL DIACONU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DIACONU, VIRGIL

Biblia literară / Virgil Diaconu. - Iași : Tipo Moldova, 2020

Conține bibliografie

ISBN 978-606-42-0908-5

821.135.1

© Tipo Moldova

Editura TipoMoldova este recunoscută academic de Consiliul Național al Cercetării Științifice pentru domeniile filologie (PN-II-ACRED-ED-2012-0285) și istorie și studii culturale (PN-II-ACRED-ED-2012- 0355).

Iași, 2020

office@tipomoldova.ro

www.tipomoldova.ro

CUPRINS

Introducere.

Ce este *Biblia literară*? / 7

I. *Facerea*, o istorie sacră / 11

II. *Facerea* / 43

III. Cum a fost creată cartea *Facerea*? / 59

IV. Iov, pedepsitul fără vină / 67

V. *Cartea lui Iov* / 99

VI. *Cântarea Cântărilor*. Interpretarea religioasă și interpretarea literară / 135

VII. *Cântarea cântărilor* / 185

VIII. Corpul metaforic al *Cântării Cântărilor* / 196

IX. Cartea *Ecclesiastul*, o viziune sumbră asupra vieții / 203

X. Cartea *Ecclesiastul* / 251

XI. Cartea *Ecclesiastul*, o critică la adresa lui Solomon / 269

XII. *Poemul Ecclesiastul* / 308

Virgil Diaconu – Literary Portrait / 316

BIBLIOGRAFIE / 318

dezvăluim și altora izvorul, însă setea de literatură, setea de poezie este a fiecăruia. Și este alegerea fiecăruia dacă el va bea sau nu din izvorul pe care i l-am dezvelit.

CAPITOLUL I

FACEREA, O ISTORIE SACRĂ

„La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul.
Și pământul era netocmit și gol.
Întuneric era deasupra adâncului
și Duhul lui Dumnezeu Se purta pe deasupra apelor.
Și a zis Dumnezeu:
«Să fie lumină!» Și a fost lumină.”

Facerea este prima carte a Vechiului Testament al Bibliei creștine (1). În Biblia ebraică, numită *Tora (Legea)*, care este, de fapt, Vechiul Testament evreiesc, *Facerea* poartă numele de *Bereșit*, adică „la început” („întru început”), acestea fiind primele cuvinte ale cărții. În tradiția iudaică *Facerea*, deci *Bereșit*, mai poartă numele de *Sefer maase bereșit* sau *Sefer beriat ha-olam* – „Cartea creației lumii”. În Biblia catolică și cea protestanta, *Facerea* poartă numele de *Geneza*.

Primele cinci cărți ale Vechiului Testament, *Facerea, Ieșirea, Leviticul, Numerii, Deuteronomul*, poartă la evrei numele comun de *Tora Moșe (Legea lui Moise)*, iar la creștini numele de *Pentateuh* sau *Cele cinci cărți (Pentateuh = „cinci cărți”, suluri, volume)*.

Numărând 1534 de versete, *Facerea* ocupă 26,5% din cele 5845 d versete ale *Pentateuhului*, fiind astfel cea mai mare carte a lui. Toate cărțile *Pentateuhului*, deci și *Facerea*, îi sunt atribuite de către tradiția iudaică și Biserica creștină lui Moise. „Moise este autorul *Pentateuhului*”, care „a fost scris după ieșirea poporului evreu din Egipt, și înainte de intrarea în Canaan”, afirmă autorul (anonim) al eseului *Pentateuhul lui Moise*, din volumul *Studiul Vechiului Testament* (2, p. 109), care exprimă spiritul Bisericii creștine. Așadar, autorul *Facerii*, prima carte a *Pentateuhului* și implicit a Vechiului Testament, este considerat a fi Moise.

Moise nu putea să asiste totuși la marile evenimente relatate în cartea *Facerea* – crearea lumii, crearea omului, căderea în păcat și toate celelalte –, și, cel puțin din acest motiv, o bună parte din exegeții moderni ai ultimelor două secole nu îl confirmă pe Moise ca autor (redactor) al *Facerii* și al *Pentateuhului*. În plus, la sfârșitul *Deuteronomului*, Moise își consemnează propria moarte, afirmând despre sine: „De atunci nu s-a mai ridicat în Israel prooroc asemenea lui Moise pe care Dumnezeu să-l fi cunoscut față către față, nici să săvârșească toate semnele și minunile cu care Domnul l-a trimis în pământul Egiptului asupra lui Faraon (...)” (*Deuteronomul* 34, 10).

De fapt, nu puțini exegeți moderni afirmă că autorul cărții este, pur și simplu, un scriitor necunoscut, care ar fi compus cartea *Facerii* prin compilarea și prelucrarea mai multor texte, istorii, liste genealogice, documente și credințe orale mult mai vechi decât data redactării cărții. Cel puțin aceasta este, în mare, „teoria documentelor”, inițiată de către medicul francez Jean Astruc în anul 1753 și dezvoltată cu argumente mai puternice de către Julius Wellhausen, profesor la Goöttingen, în lucrarea *Die Komposition des Hexateuh* (1876-1877).

Conform lui Julius Wellhausen, forma finală a *Genezei* a fost elaborată în anul 200 î.Hr., iar pentru minimalistul Finkelstein, data cea mai probabilă a scrierii *Facerii* a fost sec. VII î.Hr., ne spune Silviu Tatu, doctor în teologie, în eseul *Geneza*, din volumul *Introducere în*

studiul Vechiului Testament. Pentateuhul și cărțile istorice (3, p. 106 și, respectiv, p. 107).

Pentru teoria sau ipoteza documentelor poate fi consultat cel puțin studiul *Geneza*, din volumul *Introducere și comentariu la Sfânta Scriptură* (4, p. 550 și următoarele).

Marea carte *Pentateuh*, care include și *Facerea*, reprezintă o compilație din „cel puțin patru surse scrise distincte”, spune Reza Aslan (n. 1972 în Iran), profesor specialist în istoria religiilor și doctor în sociologia religiilor la Universitatea California din Santa Barbara, în volumul său *God: A human history*, publicat în anul 2017, în America, și tradus în limba română în anul 2020 sub titlul *Dumnezeu: o istorie umană* (Editura Humanitas, p. 133).

Cele patru surse, narațiuni sau tradiții sunt: *sursa iahvistă*, notată cu J (în germană J se citește I), care provine din secolele X-IX î.Hr., din nordul Israelului, *sursa elohistă*, notată cu E, care datează din secolele VIII-VII și aparține părții de sud a Israelului, *sursa sacerdotală* sau preoțească, mai târzie, notată cu P, care îmbină sursele J și E și datează fie din timpul exilului Babilonian, fie la puțină vreme după exil (586 î.Hr. e anul cuceririi Israelului de către Nabucodonosor II și al înrobirii poporului israelit), și, în fine, *sursa deuteronomistă*, notată cu D, din perioada secolelor VII-V î.Hr. (ibid., p. 134).

Două povestiri diferite despre facerea lumii văzute

În cartea *Facerea* există două „relatări”, povestiri sau narațiuni diferite cu privire la facerea lumii văzute. Le vom prezenta pe rând mai jos, citând de regulă din Biblia creștină, ediția 1975 (1).

Prima povestire despre facerea lumii

Iată cum începe prima povestire, care este de fapt un poem, despre facerea lumii:

„La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul.
Și pământul era netocmit și gol.
Întuneric era deasupra adâncului

și Duhul lui Dumnezeu Se purta pe deasupra apelor.

Și a zis Dumnezeu:

«Să fie lumină!» Și a fost lumină.

Și a văzut Dumnezeu că este bună lumina,
și a despărțit Dumnezeu lumina de întuneric.

Lumina a numit-o Dumnezeu ziua,

iar întunericul l-a numit noapte.

Și a fost seară și a fost dimineață: ziua întâi. (...)

Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său;

după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie.”

În prima povestire a *Facerii* (capitolele 1-2, 4), se spune pe îndelete că Dumnezeu a creat lumea naturală, așadar cerul și pământul, lumina, ziua și noaptea, iarba și pomii roditori, „anotimpurile, zilele și anii”, luminătorii cerești, soarele și luna, toate ființele uscatului, ale apelor și ale cerului, apele, mările, în cinci zile, pe rând, iar în ziua a șasea, deci în ultima zi a creației, El a creat omul. Și de fiecare dată, la sfârșitul fiecărei zile de trudă divină, Domnul constată că lumea făcută de El este bună: „Și a văzut Dumnezeu că este bine.” Iar în cea de a șaptea zi Domnul s-a odihnit. Aceasta este ziua sabatului, considerată de către evrei zi sfântă.

Verbul central al primei povestiri despre facerea lumii este *barah*, care înseamnă *a făcut*; iar persoana centrală a *Facerii* este cel care a făcut lumea, deci Dumnezeu, mai precis Elohim. *Ruah Elohim* este Duhul lui Dumnezeu.

A doua povestire despre facerea lumii

Cea de a doua poveste a facerii lumii, relatată de cartea *Facerea* (Biblia, 1975), începe astfel:

„Pe câmp nu se afla nici un copăcel, iar iarba de pe el nu începuse a odrăsli, pentru că Domnul Dumnezeu nu trimisese încă ploaie pe pământ și nu era nimeni ca să lucreze pământul. Ci numai abur ieșea din pământ și umezea toată fața pământului. Atunci, luând Domnul Dumnezeu țărână din pământ, a făcut pe om și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie. (...)

Și a zis Domnul Dumnezeu: «Nu este bine să fie omul singur; să-i

facem ajutor potrivit pentru el». (...).

Atunci a adus Domnul Dumnezeu asupra lui Adam somn greu; și, dacă a adormit, a luat una din coastele lui și a plinit locul ei cu carne. Iar coasta luată din Adam a făcut-o Domnul Dumnezeu femeie și a adus-o la Adam.” (*Facerea*, 2, 4-23).

Să urmărim, acum, versetele 4-7, din cap. 2 al *Facerii*, în traducerea lui Bartolomeu Valeriu Anania, din Biblia diortosită de el după *Septuaginta* (5):

a. „Aceasta-i cartea facerii cerului și a pământului, de la facerea lor.

b. În ziua când Domnul Dumnezeu a făcut cerul și pământul, pe pământ nu era nici un copăcel, și nicio buruiană nu odrăslise, pentru că Domnul Dumnezeu nu trimisese încă ploaie pe pământ și încă nu era om care să lucreze pământul; ci numai abur ieșea din pământ și umezea toată fața pământului. Și Domnul Dumnezeu l-a zidit pe om din țărâna luată din pământ, și a suflat asupra lui suflare de viață și s-a făcut omul întru suflet viu.” (2, 4-7)

Cu fragmentul a, de mai sus, se încheie prima povestire despre creația lumii din *Facerea* (capitolele 1 – 2, 4), ce reprezintă „primul referat biblic asupra creației”, afirmă Valeriu Anania, iar cu fragmentul b începe cea de a doua povestire a facerii lumii, spune același exeget, în nota b, la cap. 2, 4, din *Facerea*, referindu-se, firește, la traducerea sa din Biblia diortosită de el după *Septuaginta* (5, p. 24). Numele folosit pentru Dumnezeu în cea de a doua povestire despre facerea lumii din cartea *Facerea* este Iahve.

Cele două povestiri diferite despre crearea lumii, din cartea *Facerea*, sunt remarcate atât de o serie de exegeți moderni străini, cât și de către Valeriu Anania, în comentariile sale la cartea *Facerea*, din Biblia diortosită de el. Cele două povestiri diferite sunt numite de Anania „referate biblice”.

La cele două povestiri despre facerea lumii se mai poate adăuga și un verset, care nu este însă din *Facerea*, ci din 2 *Macabei*. În el se vorbește despre crearea lumii „din nimic”:

„Te rog, fiule, privește la cer și la pământ și la câte sunt în ele! Și, văzându-le pe toate, dă-ți seamă că Dumnezeu le-a făcut din nimic și astfel a luat ființă și neamul omenesc! (2 Macabei, 7, 28).

În *Evanghelia Lui Ioan* (1, 1) citim următoarele:

La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul.

Acesta era întru început la Dumnezeu.

Toate prin El s-au făcut;

și fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut.

Întru El era viață și viața era lumina oamenilor.

Și lumina luminează în întuneric

și întunericul nu a cuprins-o.

Ioan ne spune aici că lumea este creată de Dumnezeu prin cuvântul Său, așadar prin gândirea Sa creatoare. El și cuvântul Său, deci El și gândirea Sa creatoare sunt una.

Întorcându-ne la cartea *Facerea*, vom observa că în ambele ei povestiri despre crearea lumii, lumea pământească și cosmică este creată de Dumnezeu prin forța Sa supranaturală și prin propria voință, iar lumea astfel creată este destinată întregii umanități ce va să vină, nu doar poporului evreu, ales de Domnul ca să îl slujească.

Cele „două” faceri ale omului.

Androgin, sau bărbat și femeie ca sexe separate?

Pe toate le-a făcut Dumnezeu, pe rând, fie în câte o zi de creație divină, fie într-o clipă, prin cuvântul său, rostind, de pildă, „«Să fie lumină!» Și a fost lumină”. Dar așa cum despre creația lumii fizice de către Domnul există două relatări, două povestiri, tot așa există două relatări și despre crearea omului, mai precis a lui Adam și a Evei.

Două relatări diferite despre facerea lui Adam

În cap. 1 al cărții *Facerea* (Biblia, 1975), Domnul creează, prin cuvântul său, bărbatul și femeia *în același timp și în același trup* – „a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut pe om; a făcut bărbat și femeie” (1, 27) –, iar în cap. 2 al cărții Domnul îl face numai pe bărbat, *singur*, deci *separat de femeie*, din țărână – „Atunci, luând Domnul Dumnezeu țărână din pământ, a făcut pe om; și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie” (2, 7).

Din cele două citate cuprinse în cartea *Facerea*, înțelegem, așadar, că bărbatul a fost creat de Domnul *în două rânduri*: prima dată *în același timp* cu femeia sa și *în aceeași ființă*, ca o entitate androgină, iar a doua oară a fost creat doar el *singur, separat de femeie*, din țărână...

Două relatări diferite despre facerea femeii

Să urmărim, acum, doar facerea femeii. Mai întâi, în cap. 1 al *Facerii*, femeia este creată de către Dumnezeu *dimpună* cu Adam – „a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut pe om; a făcut bărbat și femeie” (1, 27) –; apoi, în cap. 2 al *Facerii*, femeia este creată, *dintr-o coastă* a lui Adam:

„Atunci a adus Domnul Dumnezeu asupra lui Adam somn greu; și, dacă a adormit, a luat una din coastele lui și a plinit locul ei cu carne. Iar coasta luată din Adam a făcut-o Domnul Dumnezeu femeie și a adus-o la Adam.

Și a zis Adam: «Iată, aceasta-i os din oasele mele și carne din carnea mea; ea se va numi femeie, pentru că este luată din bărbatul său»”. (2, 21-23).

Înțelegem astfel că femeia, Eva, ca și bărbatul Adam, este creată de două ori: prima oară (1, 27) Domnul o creează pe femeie *în același timp* cu Adam și *într-un singur trup androgin*, când ni se spune că Domnul „a făcut bărbat și femeie”, iar a doua oară (2, 21-22) Domnul o creează pe femeie din *coasta* lui Adam, după ce Creatorul îl adoarme pe bărbat.

Așadar, până în acest moment am înregistrat două faceri diferite ale bărbatului și două faceri diferite ale femeii...

Cum sunt posibile aceste faceri diferite ale lui Adam și ale Evei într-una și aceeași carte, *Facerea*? Există „două tăblițe ale începutului” sau „două ansambluri distincte: 1, 1 – 2, 3 și 2, 4 – 3, 24”, afirmă Henri Blocher, profesor francez de teologie sistematică la Faculté Libre, de lângă Paris, în volumul *Revelația originilor* (6), iar G. von Rad, citat de Blocher, discută și el, printre alții, despre „cele două documente privitoare la creație”...

Pierre Gibert, doctor în teologie la Facultatea din Lyon și la Facultatea Centrului Sèvres din Paris, autorul volumului *Biblia. Cartea, cărțile* (7, p. 31), afirmă că „Geneza (*Facerea*) oferă două povestiri diferite ale creației lumii și a omului. Una (*Geneza*, 1, 1-2, 4, 1) povestește o creație în șase zile, cu etape care au condus la nașterea omului. Cealaltă (*Geneza*, 2, 4-1, 4, 2-25) se centrează asupra creației bărbatului și a femeii, evocând primul Rai și punând problema originii răului și a condiției umane.”

Diferențele dintre cele două faceri ale omului, de fapt dintre cele două faceri diferite ale lui Adam și cele două faceri diferite ale femeii, sunt mari, iar ele nu pot fi explicate decât prin faptul că autorul *Facerii* a folosit două surse de informare diferite și că, având aceste surse diferite și contradictorii, el le-a redat întocmai, refuzând să elimine contradicțiile dintre ele, pentru a ajunge astfel la o variantă coerentă, deci rezonabilă.

Cele două surse documentare diferite folosite de autorul cărții *Facerea*, precum și alte surse, sunt remarcate și de către Bartolomeu Valeriu Anania, în Biblia diortosită de el:

„În cartea *Facerii* există două referate asupra Creației (1 – 2,4a și 2,4b – 3,24), două tradiții împletite asupra potopului (6 – 8), două nuanțe ale legământului lui Dumnezeu cu Avraam (15 și 17), trei relatări asemănătoare asupra femeii arhetipale a lui Avraam (12, 10-20; 20; 26, 1-11), precum și alte câteva locuri în care critica textuală pretinde a fi identificat paralelisme.” (*Introducere la Pentateuh*, 5, p.p. 19-20).

În cartea *Facerea* se întâlnesc, așadar, mai multe surse privitoare la mai multe secvențe care au aceleași subiecte, iar „asemenea date nu pot fi tăgăduite”, spune Valeriu Anania. În articolul *Geneza*, din

volumul *Introducere în studiul Vechiului Testament. Pentateuhul și cărțile istorice*, semnat de către Silviu Tatu, acesta discută despre „savanții care consideră *Geneza* un document mixt, creat prin țeserea nu foarte reușită a mai multor surse care diferă ca preocupare teologică” (3, p. 123). Diferențele dintre informațiile oferite de aceste surse determină aspectul contradictoriu, deci incoerent, al anumitor pasaje ale *Facerii*.

O altă recunoaștere a celor două povestiri diferite despre facerea lumii din cartea *Facerea* este și aceea din *Addenda* la complexul studiu *Pentateuhul*, din volumul *Introducere în Vechiul Testament*, în care autorul său (anonim) afirmă că „*Pentateuhul* cuprinde două referate ale creației (*Facerea* 1, 1-2, 3; *Facerea* 2, 4-3, 24)” (8, p. 233).

Erau Adam și Domnul androgini?

Să ne întoarcem la unul dintre primele versete citate mai sus – „a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut pe om; a făcut bărbat și femeie” (*Facerea* 1, 27).

Dacă, făcându-l pe om „după chipul Său”, Dumnezeu „a făcut bărbat și femeie”, înseamnă că omul primordial, Adam, este, de fapt, un *androgin*.

O condiție *androgină* trebuie să o aibă însă și Domnul, de vreme ce El „a făcut bărbat și femeie”, chiar „după chipul lui Său” (*Facerea* 1, 27).

Să revenim la a doua facere a femeii, din cea de a doua sursă documentară:

„Iar coasta luată din Adam a făcut-o Domnul Dumnezeu femeie și a adus-o la Adam.

Și a zis Adam: «Iată, aceasta-i os din oasele mele și carne din carnea mea; ea se va numi femeie, pentru că este luată din bărbatul său»”. (*Facerea* 2, 22-23).

Cuvântul *coastă*, din citatul de mai sus, reprezintă traducerea greșită a cuvântului ebraic *așer*. Ebraicul *așer* înseamnă, de fapt, *parte*, deci femeia a fost creată de Domnul dintr-o *parte* a lui Adam, din partea

IRPIS | We know books
lui feminină, iar nu dintr-o coastă a sa. Iar asta înseamnă că Adam era, de fapt, androgin...

De problematica androginului în mitologie s-a preocupat, între alții, și Mircea Eliade. În revista *Universul literar* (nr. 5, 1940), Eliade publică articolul *Adam și Eva*, în care, pornind de la versetul 1, 27 din *Facerea* și de la interpretările acestuia din Midraș, ne spune că Adam este androgin și afirmă că androginia este o stare a perfecțiunii. În contrast cu perfecțiunea atribuită de Eliade androginului, „textele midrașice, în concordanță cu Biblia ebraică, considerau de fapt starea lui Adam, după extragerea Evei din corpul său, mai bună ca înainte”, afirmă Moshe Idel, în articolul *Mircea Eliade și Zoharul: nisipuri mișcătoare*, din *Dilema veche*, nr. 64, august 2011. Dar să urmărim ce spune, în *Facerea*, Adam:

„De aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va uni cu femeia sa și vor fi amândoi un trup.” (*Facerea*, 2, 24, s.m.)

Profeția lui Adam este, așadar, aceea ca bărbatul și femeia să fie „amândoi un trup”, deci ca ei să re-vină la condiția inițială, androgină. Aceași profeție a lui Adam o întâlnim și în Biblia catolică: „bărbatul (...) cu femeia sa vor fi un singur trup.” (*Geneza*, 2, 24). În această traducere a *Genezei* androginia este chiar mai vizibilă: „un singur trup”; dacă nu cumva „un singur trup” este numai o metaforă pentru dragostea trupească... Însă în *Facerea* nu se vorbește despre dragoste...

În capitolul 5, autorul cărții *Facerea* revine la crearea lui Adam ca „bărbat și femeie”:

„Când a făcut Dumnezeu pe Adam, l-a făcut după chipul lui Dumnezeu. Bărbat și femeie a făcut și i-a binecuvântat și le-a pus numele: Om, în ziua în care i-a făcut.” (*Facerea*, 5, 1-2).

După cum se vede, aici se afirmă, pe de o parte, că Adam este făcut de Dumnezeu, „după chipul lui Dumnezeu”, iar pe de altă parte, că Domnul l-a făcut „bărbat și femeie” („bărbat și femeie a făcut”). Așadar, Adam este făcut de Domnul, după chipul Domnului, ca bărbat și femeie, în același timp și în același trup, de vreme ce Adam este creat „după chipul lui Dumnezeu”. În plus, Dumnezeu le-a pus la amândoi un singur nume – cel de „Om, în ziua în care i-a făcut.” Adam și Eva nu

par a fi, așadar, creați separat, ci împreună, ca o ființă androgină.

„Dubla” creare a omului și androginia lui Adam nu sunt în general recunoscute de către interpretul religios. Și totuși, autorul nesemnlat al articolului *Facerea*, din volumul *Introducere în Vechiul Testament. Manual pentru Facultățile de Teologie Ortodoxă*, ne vorbește atât despre crearea omului în două etape, cât și despre androginia lui Adam, însă fără a se folosi cuvântul „androgin”:

„În prima expunere (*Facerea* 1, 26-27) ni se spune doar că omul (alcătuț din parte bărbătească și femeiască) a fost creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu (...). După această etapă (...), Domnul a luat una din coastele acestuia și a zidit-o pe femeie. Cu alte cuvinte, Dumnezeu a despărțit o unitate deja existentă prin actul creației, în vederea reunirii celor două structuri (bărbat și femeie), prin dragoste și ajutor reciproc.” (8, p. 138).

În tradiția rabinică se afirmă că Adam și Eva „erau făcuți spate în spate”, prinși de umeri, până în momentul în care Yahweh „i-a despărțit cu o lovitură de secure” (*Bereshit rabba*, I, 1). Despre androgin vorbește și Platon, însă de astă dată cu referire la mitologia greacă, afirmând că androginul „arată ca un bulgăre dintr-o singură bucată”, cu „patru mâini și tot atâtea picioare”, al cărui cap „are două fețe opuse”. Androginii alergau „făcând tumburi”. Erau puternici și „li s-a năzărit să se lege tocmai de zei”, fapt pentru care Zeus a decis să îi despartă (*Symposion*, 189 e și 193 d).

Referiri la androgin aflăm și în textul numit *Cosmogonia lui Berossos*, care este o relatare antică „târzie” a mitului androginului, existent în cultura mesopotamiană:

„atunci ar fi luat naștere oamenii cu două aripi, unii chiar și cu patru aripi și cu fața dublă; de asemenea unii care aveau un trup și două capete, unul bărbătesc și altul femeiesc. Alții aveau două sexe, masculin și feminin.” (9, p. 52).

Androginii mesopotamieni și alte ființe ciudate existau dintru început, deci încă de la facerea lumii, „când «Totul» a luat ființă”, afirmă *Cosmogonia lui Berossos*. În același început al lumii este plasat și Adam, în cartea *Facerea*, din Biblie.